

Прикази

Слобода пружања услуга у Европској унији

Слобода вршења услуга једна је од четири основне слободе на којима се темељи Европска унија; успостављање и функционисање унутрашњег тржишта, поред слободног промета робе, кретања лица и трансфера капитала, подразумева и слободу пружања услуга.

Слобода пружања услуга обухвата право правних и физичких лица која су настањена (имају седиште, држављанство или пребивалиште на територији неке од држава-чланица Уније) да уђу на територију друге државе-чланице и да тамо стално или привремено пружају услуге, односно да услуге пружају из своје државе лицима на територији других држава-чланица, или да примају услуге, без било каквих забрана и ограничења која би произилазила од унутрашњег законодавства или административне праксе, под истим условима као и домаћа лица, ако се тиме не крше одредбе о праву настањивања. Начелом слободе пружања услуга обухваћене су и услуге које пружају тзв. samozапослена лица, за чије вршење није потребно стално настањивање, већ само привремени боравак (услуге лекара, архитеката, адвоката). Слободу вршења услуга уживају како држављани држава-чланица, тако и предузећа која су основана у складу са прописима неке од држава чланица и која имају своје регистровано седиште, главну управу или главно место пословања унутар Уније. Погодностима које пружа слобода вршења услуга могу се користити и предузећа основана на територији неке државе-чланице од стране предузећа трећих држава, уз услов да активност таквих компанија показује реалну и сталну везу са привредом државе-чланице. Што се тиче права држављана (физичких лица) из трећих држава нечланица, уговором о оснивању Заједнице односно Уније предвиђено је да ће и они моћи уживати ову слободу, ако су настањени унутар Уније, али тек када се донесу посебни прописи Уније (дакле, ово право им није аутоматски гарантовано, а посебни прописи, који би проширили либерализацију и на држављане трећих држава још нису донети).

Појмом слободе вршења услуга обухваћен је и случај да прималац услуге долази из своје државе у државу даваоца услуге у којој прима конкретну услугу. Овде се ради о праву или слободи лица да примају услуге од давалаца који се налазе у другој (својој) држави, или о “пасивној” или “негативној” слободи вршења услуга. Иако одредбе Уговора о оснивању не садрже изричито овај аспект слободе, право корисника из једне државе-чланице да отпутује у државу даваоца услуга и да тамо прими или искористи услугу под истим условима као и домаћи држављанин признато је у судској пракси правосудних органа Уније.

За вршење услуга није потребно стално настањивање, већ само привремени боравак. У томе је разлика између права настањивања и обављања самосталних делатности личним радом и права слободног вршења услуга на територији друге државе-чланице. Оба права се односе на привредну или професионалну активност која се обавља уз накнаду; код права настањивања (право отварања радње, право оснивања компаније) у другој држави-чланици ствара се стална веза физичког или правног лица са државом настањивања за сврхе обављања привредне активности и стицања добити, док код права слободног вршења услуга давалац услуга задржава везу тј. остаје настањен у својој држави (односно остаје са седиштем, управом у држави оснивања ако је правно лице) чак и када трајно пружа услуге у некој другој држави-чланици на основу склопљеног уговора, а не само привремено.

Под услугама се у смислу уговора о оснивању подразумевају оне услуге које нису обухваћене одредбама о слободном кретању лица и слободном промету робе и капитала (одредбе о слободи вршења услуга се не примењују на услуге које су регулисане одредбама о слободи промета робе, капитала и лица). Уговор наводи да услуге обухватају услуге индустријског, трговинског и занатског карактера, као и услуге које се пружају обављањем слободних професија (одредба уговора користи израз “нарочито”, из чега се закључује да је ово набрајање извршено примера ради). При том, уговор поставља услов да се те услуге обављају (“по правилу”) уз накнаду. Одредбе о слободи пружања услуга се не примењују на делатности које су у некој држави, макар и повремено, повезане са вршењем јавних овлашћења. Слободно вршење услуга је подвргнуто изузецима на основу заштите јавног поретка, јавне безбедности и здравља. У прописима те другим документима Уније помињу се различите услуге у контексту отварања прекограничног промета без дискриминације. Усвојена су бројна упутства која се односе на конкретне услуге које су разврстане према Стандардној класификацији свих економских активности. Услугне гране, према најчешћој подели и груписању услуга, обухватају: финансијске и пословне услуге, саобраћај, телекомуникационе и информационе услуге.

У сектор финансијских услуга, од почетка разговора на тему њихове либерализације, сврставају се: банкарство, осигурање и промет хартија од вредности. Одскора се део ових услуга развија као посебна целина – тзв. инвестиционе

услуге, у које се сврстава и промет тзв. дериватима, као посебним финансијским инструментима.

Пословне услуге обухватају: услуге инжењера и сродна подручја (услуге архитеката, урбаниста, грађевинских, машинских и електроинжењера, quantity surveyor-а, и др.), услуге руковођења (management-а), економску пропаганду, везе са јавношћу (public relations), обраду података, истраживање и развој (R and D), рачуноводствене услуге (вођење књига, ревизија рачуна). Пословне услуге укључују и услуге попут угоститељства, комуналног чишћења, служби сигурности итд. Ове услуге називају се још и практичним, локалним или оперативним те традиционалним услугама. Неке од пословних услуга се сврставају у посебну групу - у тзв. професионалне услуге (у које улазе, на пример, пружање правне помоћи, услуге лекара, ветеринара, фармацеута и сл.), дакле, које врше припадници слободних професија, у смислу да су организовани у професионална удружења, да постоје правила струке и норме професионалног понашања.

У саобраћајне услуге убрајају се: друмски саобраћај, ваздушни превоз, поморски транспорт и саобраћај на унутрашњим воденим путевима.

Телекомуникационе и информационе услуге обухватају услуге везане за нову телекомуникациону и информациону опрему и технологију.

Услуге у још неким привредним областима, од посебног значаја за Унију, сигурно се могу сврстати у подручје услуга за сврхе разматрања могућности размене преко граница држава и једнак третман давалаца услуга, без обзира на држављанство односно националну припадност. Ту спада пре свега туризам, који обухвата читав низ делатности, послова и активности које се шире у оквирима Уније без препрека на границама.

Јављају се и потпуно нове врсте услуге, које треба убрзано регулисати како би се тржиште услуга отворило у целини (аудиовизуелне услуге, комерцијализација информација).

Препреке које отежавају слободан промет услуга налазиле су се односно налазе се у врло различитим областима и сегментима законодавства, политике и праксе земаља-чланица. Неке од тих препрека су директне, а друге су посредне, неке су очигледне, остале су прикривене. Општа карактеристика многих услуга била је да су државе (или професионална удружења, својом "саморегулативом"), у оквиру своје регулативне улоге, најчешће то именујући као мере сигурности и економичности, заправо ограничавали приступ на тржиште. Те рестрикције су, пак, озбиљно умањивале конкуренцију, подизале цене, смањивале ефикасност и даваоце услуга остављале без правог тржишног изазова. Циљ европске интеграције у тим гранама је, с тога, јасно изоловање мера које се тичу стандарда економичности и сигурности од питања доступности тржишта.